

KARL POPPER FELSEFESİNDE BİLİMSEL DOĞRULAR VE YANLIŞLANABİLİRLİK İLKESİ

Geliş Tarihi (Received Date) 03.01.2019

Mercan MADEN¹

Kabul Tarihi (Accepted Date) 02.04.2019

Özet

Felsefesini Yanlışlanabilirlik İlkesi üzerinden kurgulayan ve bu kurguyu sisteminin tüm hatlarına işleyen Karl Popper, tüm söylemlerinde, asıl olarak, Mantıkçı Pozitivist düşüncenin bilimsel doğrulara atfetmiş olduğu doğrulanabilirlik ilkesine karşı bir duruş sergilemiştir. Popper, Mantıkçı Pozitivist düşüncenin ön kabulleriyle birlikte bilimsel yöntem anlayışını ve benimsediği bilimsel ilkeyi de yoğun şekilde eleştirmiştir. Eleştirel zeminden hareket eden Popper, problemleri gördüğü tüm bu çerçeveye karşılık olarak kendi sistemi dahilinde Yanlışlanabilirlik İlkesinin konumlanmasını sağlamıştır. O, bilimsel çalışmalarda ana ilke olarak ele almış olduğu Yanlışlanabilirlik İlkesini gerek kendi dönemine kadar oluşan gerekse de döneminden sonra oluşacak olan tüm bilgiyi değerlendirmek için kullanmış; ve ilkeyi bilimsel niteliğin ana ölçütü olarak sunmuştur.

Çalışmamız iki ana başlıktan oluşmaktadır, ilk bölüm bilim felsefesi doğrultusunda gelişen bilimsel doğruların niteliği üzerine şekillenirken, ikinci bölüm Yanlışlanabilirlik İlkesinin bilim felsefesi içerisinde detaylandırılmasına ve Popper açısından hangi çerçeveye yerleştirildiğine ayrılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karl Popper, Mantıkçı Pozitivizm, Bilimsel Doğrular, Yanlışlanabilirlik İlkesi.

KARL POPPER PHILOSOPHY OF SCIENTIFIC ACCURACY AND FALSE PRINCIPLE

Abstract

Karl Popper, who constructed his philosophy on the principle of Falsification, and imposed this fiction on all lines of his system, showed a stance against the principle of verifiableness, which, in all his rhetoric, was attributed to scientific truths of Logical Positivist thought. He has intensely criticized the scientific methodology and the scientific principle he has adopted. Moving from the critical ground, Popper ensured the principle of Falsification within its own system, in response to the entire framework it deems problematic. He has used the principle of Falsification which he considered as the main principle in scientific studies to evaluate all the information that occurred until his time and that would occur after his period. and presented the principle as the main criterion of scientific quality.

Our study consists of two main headings, the first part is shaped on the nature of scientific truths developed in accordance with the philosophy of Science, and the second part is divided into two parts: the details of the principle of falsification within the philosophy of Science and the context in which it is placed in Popper terms.

Key Words: Karl Popper, Logical Positivism, Scientific Truths, Falsification Principle.

GİRİŞ

Bilimsel çağın zirvede yaşanmış olduğu günümüzde ortaya koymuş olduğu düşünsel sistemi ile etkisini temelde bilim felsefesi olmak üzere tüm disiplinlerde görmüş olduğumuz Avusturya kökenli Sırl Karl Popper, 1902 yılında Viyana’da doğdu. Hukuk hocası, hukuk müşaviri ve avukat olan babası Dr.Simon ve müziksever kişiliğe sahip olan annesi Jenny Popper’ın(Popper, 2006:6) kendisi üzerinde yoğun şekilde etki sahibi olduğunu görmekteyiz. Tüm bunların yanında Popper üzerinde 1914 yılında gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı’nın da özellikle siyaset felsefesi üzerine gerçekleştirdiği tüm çalışmalarında etkisi bulunmaktadır.

“K.R.Popper, Bilim Felsefesi, metodolojisi, bilgi teorisi(Epistemoloji) ve siyaset felsefesi konularında yaptığı çalışmalarla bilinen günümüzün tanınmış filozoflarından birisidir. Popper, bu çalışmalarında bir yandan kuantum fiziği, rölativist fizik, biyoloji gibi bilimlerde yapılan çalışmalardan yararlanır bu çalışmaların felsefi yorumlarını ortaya koyarken, öte yandan Birinci ve

¹ Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Bölümü Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, mercanmadenn@hotmail.com

İkinci Dünya savaşlarını yaşayan bir kişi olarak bu savaşların getirdiği problemleri siyaset felsefesi içinde ele almıştır.”(Popper, 1995:1) Başka bir nitelendirme üzerinden ele alacak olursak; “Felsefeci olmayı özür dilenmesi gereken bir şey diye gören felsefeci Karl R. Popper iki yanıyla bilinir. Bunlardan biri *Açık Toplum ve Düşmanları*’yla *Tarihselciliğin Sefaleti*’nde dile getirdiği siyaset felsefecisi yanındır. Diğeri, ilkin *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*’nda dile getirdiği bilim felsefecisi yanındır.” (Güzel, 1996:7)

Günümüze kadar birçok eseri ile gündeme gelen, yaşamını dolu dolu felsefi nitelikli çalışmalarla geçiren Popper, başlangıçta siyaset felsefesi sonrasında ise bilim felsefesi ile adını felsefe alanında sıkça duyuran bir düşünürdür. Böylelikle de gerek kendisinden etkilendiği gerekse kendilerini etkilediği çok sayıda düşünür bulunmaktadır.

Popper’ın felsefi nitelikli tüm çalışmalarının genel amacına baktığımızda yapmak istediğinin, bilim ile sözde bilimi birbirinden ayırmak olduğunu görürüz. O, bu ayrımı sağlayabilmek için ölçütler arar. Çalışmamızda bilimde ölçüt olarak yanlışlanabilirlik ilkesini benimseyen Popper’ın bu ilke ile neleri ifade ettiğine değineceğiz.

1.Bilimsel Çerçevde Şekillenen Doğrulara Atfedilen Nitelikler

Bilime yüksek oranda hayranlık besleyen Popper kendisinin bir bilimci olmadığını belirtir. Çünkü bilimciler bir otoriteye sıkı sıkıya bağlanmışlardır ve bunun dışında düşünce kabul etmezler. Popper açısından ise bir düşünceye körü körüne bağlılık mümkün değildir, böylesi bir bağlılığı kendisine yakıştırmaz. Dolayısıyla kendisini bilimci olarak görmez.

Popper önceleri Mantıkçı Pozitivist düşüncenin tüm bilimsel tutumlarına karşı çıktığından eleştirilse de daha sonra akademik çevrelerce takip edilen, adı sık sık zikredilen bir düşünür olmuştur. O, bilim felsefesini oluştururken; Marx’ın tarih kuramı, Sigmund Freud’un ruh çözümleme kuramı(psikanaliz), Alfred Adler’in bireysel ruh bilimi kuramı ve Einstein’in görecelilik kuramının etkisi altındadır ki bu durumu kendisi de belirtir. (Güzel,1996:8) Kuramları detayları ile ele alan Popper, en temelinde tüm kuramları Yanlışlanabilirlik İlkesi üzerinden eleştiriye tabi tutar. Bu kuramlarla doğrulanabilirlik ilkesinin geçersizliğini ortaya koyan “Popper ‘a göre bu kuramlar bilimden çok mitleri andırırlar.” (Popper, 2002: 45’den aktaran Dünder, 2007:4) Kuramlar yanlışlanabilir nitelik arz etmediği gibi doğrulanabilir de değildir bu durum da kuramların ne derece zayıf olduğunu ortaya koyar. (Popper, 2005:322’den aktaran Dünder, 2007: 28)

Kuramlarla dair bir diğer eleştiri ise kuramların dönem içerisinde kesin doğrularmış gibi görülmesi ve aksinin söylenmesinin mümkün olmamasıdır. Popper açısından kuramların doğruluk iddialarının bilimsel olan hiçbir dayanağı yoktur.

Popper’ın kuramlara dair yaklaşımında yapılması gereken kuramlara sınımsız bir bağlılığı ve tek gerçek gibi görülmesini fikrini terk edip doğru yönlerini ifade etmektir, böylelikle de kuramların bilim açısından gelecekte anlamlı teoriler olarak yer alması sağlanabilir. Yine de bu kuramlara ne doğrulanabilir ne de yanlışlanabilir bir nitelik arz etmek zayıf bir durumun göstergesidir, yapılması gereken kuramların eleştirel olarak sınanmasını sağlayarak bilimsel değerlendirmeye tabi tutmaktır.

Kuramlar temelinde gerçekleştirmiş olduğu analizler ile bilimsel tavrını şekillendiren Popper, sınır koyma sorunu olarak da nitelendirebileceğimiz bilimsel çerçevedeki temel ilkesini ortaya koyar. Bu ilke yanlışlanabilirliktir ve ilke çerçevesinde bilim felsefesini oluşturur.

Popper açısından bilim, bir bilme arzusu, bir merak giderme değildir. Bilimsel çalışmalar Popper felsefesinde var olan bir probleme, sorunsala çözüm arayışı ile ortaya çıkar. Bu noktada bilim tamamen problemlere dayalı çözüm üretimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çözüm yolları aranırken kuramlar oluşturulur, kuramlar doğruluk kadar yanlışlık ihtimali de barındırdığından analizlerle ilerlenir ve yanlışlanamayan kuramların elde edimi ile bilimsel süreç ilerler. Bu noktada bilimsel çalışmaların temel süreci var olan bir probleme çözüm arayışı ve yanlışların, yanlışların ortadan kaldırılarak bilginin elde edilmesi ile şekillenir.

“Popper’ın öngördüğü bilim, doğruların üst üste konulduğu şekilsiz bir yığından çok, yanlışların ayıklanmasıyla ya da yontulmasıyla yavaş yavaş ortaya çıkan bir heykele benzer. Buna göre’ bütün kuşların gagası sivridir’ önermesini binlerce kuşu gözlemleyerek doğrulamak yerine bir tane küt gagalı kuşu göstererek yanlışlamak daha doğru ve güvenilirdir.”(Dünder, 2007: 31)

Bilim, deney gözlemden ziyade eleştiriden oluşmaktadır. İnşa edilmiş olan ve bundan sonrasında inşa edilecek olanın eleştiri süzgecinden geçirilmesi bilimi ortaya koyar. Ussal bir etkinlik

olan bilimin gerek ortaya çıkması, gerekse ilerlemesi eleştiriye bağlıdır. “Bilim eleştirel bir uğraştır. Varsayımlarımızı eleştirel biçimde sınarsınız. Hataları bulmak, hataları ayıklayabilmek ve böylece doğruya daha da yaklaşmak için onları eleştiririz.” (Popper, 2001: 53) Bu noktada aranan bilimsel ölçütün tamamen eleştiri temelli olduğu açıkça ortaya konmuştur. “ Bilimsel eleştiri, yani rasyonel eleştiri, kuralları olan bir doğru düşüncesinden hareket eder. Bilimsel kuramlarımızın haklılığını hiçbir zaman savunamayız... Fakat onları eleştirel sınamalardan geçirebiliriz. İşte burada esas olan, haklılıklarını savunma değil, rasyonel eleştiridir. Hayal gücünü bağlamayan, ama onu dizgeleyen eleştiridir.” (Popper, 2001: 68)

Eleştirel zeminden yola çıkıldığında, Popper’ın asıl tezi; “Bilimi ve bilimsel yöntemi, bilimsen ve bilim öncesi yaklaşımdan ayıran yeniliğin, çözüm denemelerine karşı bilinçli bir eleştirel yaklaşım olduğudur. Yani, ortadan kaldırmaya aktif katılım, aktif ortadan kaldırma denemeleri, eleştirme, yani yanlışlama denemeleridir.” (Popper, 2011: 25)

Bilimsel çalışmalar temelinde birer deneme yanılma yöntemidir yani daima eleştiriler, sınamalar ve çözümler ile ilerleme sağlar. İlk aşamada kendisinden rahatsızlık duyulan bir problem bir sorun ortaya çıkmıştır. Böylesi bir sorun çerçevesinde başlayan bilimsel çalışmalara deneme niteliğinde çözüm sağlayan kuramlar oluşturulur. Kuram eleştirilerek yanlışlardan ayrılır ve yanlışlar ötelenir. Eleştirel olarak gözden geçirilen kuram çürütülürse eleştirilebilecek ve çürütülen kuramdan daha üst düzeyde geçerliliği olan yeni bir kuram oluşturulur. Oluşturulan yeni kuram çürütülen kuramın doğru kabul edilen tüm yönlerine açıklama getirebilecek nitelikte ve daha üst düzey yanlışlamaya direnebilecek doğruluk derecesi daha fazla olabilecek bir kuram olmalıdır. Bu kuramın arayışı tamamıyla rasyonel eleştiri doğrultusunda olmalıdır. Rasyonel eleştiriye dayalı bilimsel işleyiş ise bilime dinamik, sonlandırılması mümkün olmayan bir nitelik yükler.

Bilimsel çalışmalar açısından aranan nitelikler üzerinden devam ettiğimizde bir diğer noktamız, nesnelliktir. Nesnellik bilim adamının şahsıyla bağdaştırılmaz ve öznel arası bir nitelik arz eder. Nesneliği bize sağlayacak olan ise yine eleştirel yaklaşımdır. Nesnel düzlemde gerçekleşen eleştirel tutum ile bilimsel çalışmalarla doğruya ulaşmak amaçlanır. Doğru aranırken daima yanlışla karşılaşma potansiyeli olduğundan yanlışlar bulunarak doğru içerisinde ayıklanmalı ve sürecin ilerlemesi sağlanmalıdır. “Bilim ancak çözüm denemeleri sırasında ortaya atılan hipotezler arasındaki rekabet ve bu hipotezlerin güçlü testlerle sınanması ile gerçekleşir.”(Popper, 2004:161’den aktaran Dündar, 2007: 32)

Bilimsel süreç olmuş, bitmiş ve tamamlanmış değildir. Bilimsel çalışmalar, sürekli değişen ve gelişen evren içerisinde dinamik bir çerçevede ortaya çıkar. Bu nedenle bilimin sabit bir süreç olduğundan, bir sona ulaştığından bahsetmemiz mümkün değildir, böylesi bir oluşumu düşünen her bir bilim insanı aslında büyük bir yanlış içerisine düşmüştür. “İlke olarak bilim oyununun bir sonu yoktur: Günün birinde bilimin önermelerini artık daha fazla sınamayıp, onları bütünüyle doğrulanmış kabul eden oyundan atılır.” (Popper, 2017: 77)

Bilimsel çalışmaların tamamlanmamış olmasını belirleyen diğer bir nokta ise, mevcut yapıda genel geçer düzeyde net, kesin verilerle doğruya ulaştıracak kaynağın bulunmayışdır. Bilimsel zeminde her ne kadar çalışmada bulunursak bulunalım bilim asla son bulmayacak ve tüm bilgilerimiz ispatı beklenen birer varsayım olarak kalacaktır. Popper’a göre “... En iyi sınanmış ve en iyi biçimde sağlanmış doğa bilimsel kuramlarımız sonuçta birer tahmindir, başarılı varsayımlardır ve hep böyle kalmaya da mahkumdurlar.” (Popper, 2010: 52’den aktaran Kocamusaoğlu, 2015: 10). Bu noktada Popper açısından bilim var olan süreçte, “ doğruyu bulma arayışı”(Popper, 2011: 93) olarak karşımıza çıkar.

Bilimsel çalışmaların niteliğinden sonra kısaca amaçlarına değinmek bu noktada doğru olacaktır. Bilimsel çalışmaların her birinin kendine özgü amacı olduğundan genel bir amaçtan bahsedilmesi doğru değildir. Popper’a göre, “Bilimsel etkinliğin amacından söz etmek belki bir parça saf dilliktir; çünkü değişik bilginlerin başka başka amaçlarının olduğu, ayrıca da bilimin kendisinin (ne anlaşılırsa anlaşılın) amaçlarının olmadığı açıktır. Bunların tümünü kabul ediyorum. Ama yine de, bilimden söz ettiğimizde, bilimsel etkinliğe özgü bir şeyin olduğu kanısına gerçekten aşağı yukarı varıyoruz; ayrıca, bilimsel etkinlik ussal bir etkinliğe oldukça benzediğinden, ussal bir etkinliğin amacı olması gerektiğinden, bilimin amacını betimleme girişimi tamamıyla boşuna olmayabilir.” (Güzel, 1996:213)

Görüldüğü üzere bilimde amaç veriye dayalı bir açıklamada bulunabilmektir. Bu açıklamanın kriterleri üzerinden değerlendirmede bulunacak olursak, sınanabilme derecesi ne kadar yüksekse o

kadar bilimsellik barındırır. Bu durumda bilimde amaç sorgulamasının dahi bizleri sınanabilirlik derecesi ile eleştiriye ve Yanlışlanabilirlik İlkesine götürmekte olduğunu görmekteyiz.

Bilim insanının bir amaç uğruna hareket etmesi gerektiğini ise Popper şu şekilde nitelendirir:

“... Bilim insanı olarak amacımız, nesnel doğruya ulaşmaktır; daha doğruya, daha ilginç doğruya, daha iyi anlaşılır doğruya. Mantıken amacımız kesinliğe varmak olamaz. İnsansal bilginin yanlış olabileceğini kabul edersek, doğru konusunda hiçbir zaman emin olamayacağımızı da anlamış oluruz.” (Popper, 2001: 14) Ona göre, “... bilimin hedefi doğruya ulaşmaktır: Bilim, doğru arayışıdır.”(Popper, 2001:54)

Bilimsel çerçeve üzerinden dünyayı anlamlandırma çalışmalarımız daima kuramlar üzerinden olur. Bu açıdan kuramların tanımı, “dünyayı” kuşatmak; ussallaştırmak, açıklamak ve ona egemen olmak amacıyla attığımız ağıdır. Durmaksızın bu ağın gözlerini daraltmaya çalışırız. (Popper, 201: 83)

Problemlerin sorgulanması ve eleştiriye tabi tutulması ile oluşan kuramlar, bilimsel zeminin temelini oluştururlar. Bilimsel zeminin oluşumunda kuramlar sürekli olarak bir gelişim ve değişim sürecinde olduklarından bu durumun yansıması olarak bilimsel doğrularda da netlikten ve kesinlikten bahsedemeyiz. Kuramların doğrulanamayacağını kabul edildiği noktada yapılması gereken ise, en üst düzeyde sınamaya tabi kılarak Yanlışlanabilirlik İlkesine ne derece uyum sağladığının araştırılması olacaktır. Yanlışlanabilen kuramların geçerli kabul edildiği noktada yanlışlanamayan kuramlar daima varsayım niteliği taşıyacaktır. “Yanlışlanamayan, katı olarak sınanamayan her bilimsel kuram, sonsuza kadar hipotez veya tahmin olarak kalmaya mahkumdur.”(Popper, 2017:109)

Bilimsel kuramların yanlışlanabilir niteliğe sahip olması gerekliliğine değindikten sonra, kuramı diğer kuramlardan daha geçerli kılan ölçüt ise yine Yanlışlanabilirlik ilkesi doğrultusunda şekillenen sınanabilirliğinde gizlidir. “ Diğerlerinden üstün olan kuram, rakip kuramlar arasında yapılan ayıklamalarda, kendini daha iyi öne çıkaran; en katı biçimde sınanabilen ve o ana kadarki tüm katı sınamalara karşın hala dayanıklı kalan kuramdır.”(Popper, 2017:133)

Kuramların yanlışlanabilirliği üzerinden hareket ettiğimizde her kuramın kesin olarak bir soruna çözüm getireceği fikrine ulaşamayız. Öyle ki çözüldüğü sanılan problemle birlikte kuram başka bir problemi de ortaya çıkarabilir. Bu noktada, “Bilimsel hiçbir kuram kesin sonuçlu olarak doğrulanamaz; dahası, her yeni kuram bir takım problemleri çözerken, çözülemeyen yeni bazı problemlere de yol açar.” (Cevizci, 2008:145)

Problemlere dayalı şekillenen ve bilimsel çerçeve oluşturulmaya çalışılan zeminde ise tüm sınanabilirlik durumlarını bize sağlayacak olan, doğruya bir nebze de olsa yakınlaştıracak olan yöntemin ilkesi ise Yanlışlanabilirlik İlkesidir. Bilimsel doğruya bizi yakınlaştıracak olan ilkeyi, sınırlandırma ölçütünü şimdi detayları ile ele alalım.

2.Yanlışlanabilirlik İlkesi

Karl Popper felsefesi ile bütünleşen Yanlışlanabilirlik İlkesi, bilim felsefesinden sosyal bilimlerin yöntemine kadar geniş alanda önemli bir tartışmayı başlatmıştır. Sadece bir tartışma çatısı altında kalmayıp bilim felsefesi çatısı altında genişleme ve zenginleşmeyi de sağlayarak yöntembilim alanına yeni bir ses getirmiştir. Bu nedenle yöntembilim üzerine çalışmada bulunan herkes Popper felsefesi ile bir şekilde bağlantı kurmak zorunda kalmıştır. Yanlışlanabilirlik İlkesinin savunucusu olan Popper böylelikle kurmuş olduğu sistemi ile çalışmalarda en çok göndermede bulunulan düşünürler içerisinde karşımıza çıkmaktadır.

Yanlışlanabilirlik İlkesinin tanımını, “Yanlışlanabilirliği, salt önerme dizgelerinin görgül özelliklerinin ölçütü olarak ele alıyoruz; dizgenin ne zaman yanlışlanabilir olarak kabul edilebileceği, konulan kurallarla belirlenmelidir.”(Popper, 2017:109-110) şeklinde yapan Popper, ilkeyi en temelinde Mantıkçı Pozitivist düşüncenin Doğrulanabilirlik ilkesine karşıt olarak ortaya koymuştur.

Popper açısından Yanlışlanabilirlik İlkesi, önerme niteliğinin ölçütüdür, belli kurallara tabi olarak değerlendirilir. Bu kurallar dâhilinde ele aldığımızda kabul edilen önermelerle zıt yapı sergileyen yargıların tamamı yanlışlanmış kabul eden Popper şöyle yazar: “Yalnızca kabul ettiğimiz temel önermelerle çelişen bir kuramı yanlışlanmış olarak niteliyoruz.” (Popper, 2017:109-110)

Bu niteliğin yanında önermenin sınırlı örneklerle çelişmesi yanlışlanmış olarak kabul etmemiz için yeterli değildir. Belli açıdan da değerlendirilmesi gereken kurallar vardır ve Popper şu şekilde ifade eder:

“... yalnızca birkaç temel önerme kuramla çeliştiğinde, kuramı yanlışlanmış olarak göremeyiz. Ancak kuramı çürüten bir etki bulunduğunda; başka bir deyişle, kuramla çelişme halinde olan,(bu etkiyi betimleyen) evrensellik düzeyi düşük görgül bir varsayım öne sürüldüğünde ve sağlandığında, kuramın yanlışlığını söyleyebiliriz. Böyle bir varsayımı, yanlışlayan varsayım olarak adlandırıyoruz.” (Popper, 2017:109-110)

Yanlışlanabilirlik İlkesine dair böylesi nitelendirmede bulunan Karl Popper ile bütünleşen bilim felsefesi çalışmaları detaylıca analiz edildiğinde aslında tüm çalışmaları ile amaçlanan bilimselliğe bir ölçüt getirmek olduğunu açık şekilde görmekteyiz. Bilimsel çalışmalara bir ölçüt arayan Popper bu arayışını Mantıkçı Pozitivist düşünürlerin ölçütü olan doğrulanabilirlik ilkesinin reddedişi ile başlatır. Böylelikle Mantıkçı Pozitivist düşüncenin temelinde yer alan Doğrulanabilirlik ilkesi ve paralelindeki tümevarım yöntemine karşı duruş sergileyen Popper, dogmatik rasyonalizme karşı da eleştirel akılcılığı savunur. Tüm bu yapıların karşısında yer alan tündengelim ilkesini merkeze alarak Yanlışlanabilirlik İlkesini bilimsel ilke olarak benimser.

Mantıkçı Pozitivist düşünürlerin benimsemiş olduğu Doğrulanabilirlik İlkesi yerine Yanlışlanabilirlik İlkesini temele alan Popper, ilke ile bilimsel olan ile bilimsel olmayan arasında ayırım yapmayı amaç olarak benimser. Mantıkçı Pozitivist düşünürler Doğrulanabilirlik İlkesi ile anlamlı olan ile olmayan arasında da ayırım yaparak anlamlılıkla bilimselliği örtüştürür. Popper bu duruma karşı çıkar ve Yanlışlanabilirlik İlkesi ile sadece bilimsel olan ve olmayan arasında ayırma gidilebileceğini dolayısıyla da bilimsellik ile anlamlılığın bağdaştırılamayacağını belirtir. (Popper, 1989: 39-41’den aktaran Demir,2016: 56)

Popper, bilimselliğin ölçütü olan Yanlışlanabilirlik İlkesi aracılığı ile anlamlılık ya da anlamsızlığı ayırt etme çabasında bulunmaz. Anlamlılık ve anlamsızlık çabasından ziyade Yanlışlanabilirlik İlkesi aracılığı ile bilimsel olan ile bilimsel olmayanı birbirinden ayırır. Yanlışlanabilirlik İlkesiyle bilimsel olanla olmayan arasında ayırım yaparken tasarlanan gözlem, kuramı yanlışlanabiliyorsa ancak sınanabilir bir niteliğe sahiptir. Çünkü sadece sınanabilen niteliğe sahip olan kuramlar bilimselliği kendisinde barındırır.

Böylesi bir zemin üzerinde anlamlılık, sadece bilimsel bilgi ile sınırlı olan, bilimsel bilgiye özgü bir yapı olarak karşımıza çıkar ve kişiler arası ortak karara varmaktan doğar. Bu doğrultuda hareket eden Popper açısından metafizik anlamsız değildir. Çünkü Yanlışlanabilirlik İlkesi anlama dayalı bir sorgulama barındırmaz. Mantıkçı pozitivist düşüncede reddedilen metafizik, Yanlışlanabilirlik İlkesi doğrultusunda kendisinde yanlışlanabilir içerik barındırdığından dolayı anlam içerir ve reddedilemez, tam aksine anlamlı görülür. Oysa Metafizik, Mantıksal pozitivist anlayışta anlamsız olarak karşılanmış ve dışlanmış, çünkü anlamlılığı olgularla ilişkilendirerek yanlış varsayımı dayandırmışlardır. Varsayımda yapılan hata ile metafiziği bilimsellikte yanlış konumlandırmışlardır.

Yanlışlanabilirlik İlkesine bilimsellik özelliği kazandıran tutum, Mantıkçı Pozitivizmdeki gibi nelerin kendini doğrulayabileceği değil, aksine hangi şartlarda yanlışlanabileceğidir. Önermede bilgi içeriği yanlışlanabilirliği ile doğru orantılıdır. Önermede yanlışlanabilirlik oranı arttıkça bilgi içeriği de artar. Bilimsellik bu bağlamda yanlışlanabilirlik oranı ile paralel olarak artan şekilde karşımıza çıkar.

Bilimselliğin Yanlışlanabilirlik İlkesine dayalı olarak şekillendiği çerçevede, bir kuramın yanlışlanmış olarak kabul edilebilmesi için temel alınan önermelerle çelişmiş olması gerektiği kadar, evrensellik düzeyi düşük ‘yanlışlayan varsayım’ olarak adlandırılan varsayımı sağlaması gerekir. (Popper,2017:110) Kabul edilen temel önermenin kuramla çelişmesi ve yanlışlayan bir varsayımı sağlaması bizi kuramın yanlışlanmasına götürecektir.

Bilimsel edimlerde Popper açısından yanlışlanabilir olmakla yanlışlanamamış olmak birbirinden farklıdır. Popper bu noktada kavram analizi yaparak detaylıca örnekler verir. Kuram yanlışlanabilir niteliği kendisinde barındırır ancak henüz kendisinden daha üst niteliklere sahip olan bir kuram ile karşılaşmadığından henüz yanlışlanamamıştır. Kuramın yanlışlanması ancak daha üst bir kuram ile karşı karşıya gelmesi ve yerini üst kurama bırakarak doğruya daha yakın olduğunun kabul edilmesi ile mümkündür. Mesela Einstein’in görecelilik veya bingbang teorileri yanlışlanabilir olmakla beraber henüz yanlışlanamamış kuramlardır, çünkü bunlarla tezat teşkil edecek hiçbir olay tespit edilememiştir. (Kütük,2005: 67)

Böylelikle bilimsel çalışmalar gerçekleştirilirken kuramların bilimselliği onların yine Yanlışlanabilirlik İlkesi süzgecinden geçmesine bağlıdır. Bir kuramın bilimsel olarak değerlendirilmesindeki temel kriter, Yanlışlanabilirlik İlkesidir. Kuramda bilimselliği kuramın deneyselliği ve yanlışlanabilir oluşu belirler. Ancak sınanabilir ve yanlışlanabilir nitelik taşıyan bir kuram bilimsel içerik taşır. (Demir,2016: 57) Ortaya konan tüm teoriler gözlem ve deney aracılığı ile yanlışlanabilirliğe açık olmalıdır. Bilimsel çalışmalarda yanlışlanabilirlik esas ölçüt olarak ele alınır. Bu bağlamda olgusal olarak test edilebilen nitelik taşıyan yanlışlanmaya açık tüm kuramlar bilimde değerli kabul edilir. Potansiyel olarak yanlışlanma özelliği barındırmayan kuram evren hakkında hiçbir bilgi sunmaz, dolayısıyla da bilimselliği barındırmaz. (Demir,2016: 61)

Bilimde yanlışlanmaya açık olan kadar açık olmayan önermeler de bulunmaktadır. Bu noktada yapılması gereken ise, sadece yanlışları doğru bilgidan ayıklayarak doğru bilgiye biraz daha yaklaşabileceğimizin, ancak hiçbir zaman doğru bilgiye tam olarak ulaşma durumumuz olmayacağını bilincine vararak, doğru bilgiye bizi yakın kılacak olan yanlışlanabilirlik ilkesinin uygulamasını sağlamaktır. Ancak her yanlış önermenin de kendi içerisinde doğru sonuçlar barındırabileceğinin farkına varmalıyız. Çünkü bilimsel çalışmalarda birkaç yanlışın bulunması teori sonucunu tamamıyla yanlış kılmaz. Doğru olmayan kuramlar da bizi doğru bir yöntem sayesinde doğru bilgiye götürebilir. Bu noktada doğru yöntemin Yanlışlanabilirlik İlkesi dâhilinde gerçekleştirilen eleştirel süreç olduğunu bilerek çalışmalıyız.

Böylesi bir çerçevede şekillenen yapıyı toparlayacak olursak, Karl Popper açısından bilimle ilgili en temel ayırıcı nokta sınanabilirlik dâhilinde gerçekleşen Yanlışlanabilirlik İlkesinin uygulanmasıdır. Bilimsel kuramlar Mantıkçı pozitivist düşünürlerin iddia ettiği gibi doğrulanabilirlik ilkesi ile değil yanlışlanabilirlik dâhilinde analiz edilmelidir. Yanlışlanabilirlik İlkesi ile analiz gerçekleşirken elde edilen sonuçlar, bir örnek önermeden tümdengelim yöntemi kullanılarak elde edilir. Bu nedenle de Mantıkçı Pozitivist düşünürlerin temele almış olduğu tümevarım yönteminin bilimsel doğrulara ulaşırken kullanılması, Popper açısından asla kabul edilemez. Böylelikle de Popper felsefesinde önermeye bilimsellik ölçütü kazandıran önermenin yanlışlanabilir olmasıdır. Yanlışlanabilirlik özelliği barındırmayan hiçbir önermenin bilimsel olduğunu ileri süremeyiz.

SONUÇ

Olguculuğa karşı tutum sergileyen Popper felsefe ve metafiziğin savunuculuğunu Mantıkçı Pozitivist düşünürlerle karşı yapmıştır. En temelinde Viyana Çevresi felsefi çizgisinde bilimselliğin ölçütü olan doğrulanabilirlik ilkesine ve anlamlandırılmasına karşı tavır sergilemiştir.

En temelinde Mantıkçı pozitivist düşünürlerin metafiziği anlamsız yapılar olarak görüp yeğlediği noktada Popper bu tutumu yoğun şekilde eleştirir. Metafizik, Popper açısından ne anlamsızdır ne de dışlanması gerekir, hatta metafizik bilimsel kuramların çerçevesini oluşturarak bilimde ilerlemenin önünü açar.

Popper felsefesi açısından doğrulanabilirlik ilkesi Mantıkçı Pozitivist düşünürlerin ifade ettiği gibi bilime sınır koymamanın bir ölçütü değildir. Çünkü doğru olmayan tüm kuramlar için de onaylama, doğrulama elde edebiliriz. Her olgu kuram ile uyuşan özelliğe sahip olabilir. Kurama dayalı tüm örnekleri gözlemlememiz ise imkansızdır. Biz her ne kadar gözlemleyemesek de uyuşan örnekler elbette var olacaktır. Bu noktada doğrulanabilirlik ilkesine dayalı olarak bir örnekten yola çıkıp bilimsellik üzerine yargıda bulunmak doğru olmayacaktır. Ancak zıttı olan yapıda yanlışlanamayan hiçbir önerme bilimsel nitelik taşımaz. Bir kuramın yanlışlanamaz olması onun kusurlu niteliğidir, dolayısıyla yanlışlanamayan önerme bilimsel değer barındırmadığından terk edilmelidir. Bu çerçeve üzerinde de aranan nitelik doğrulama değil yanlışlama olmalıdır. Böylelikle Popper açısından önermeye sınır koymamızın bilimsel olarak nitelememizin tek ölçütü yanlışlanabilirliktir. Mantıkçı Pozitivist düşüncenin iddia ettiği gibi doğrulanabilirlik değildir.

Sonuçta, Mantıkçı Pozitivist çevrenin bilimselliğe aradığı ölçüt doğrulanabilirlik ilkesi, Popper felsefesinde eleştirilerek Yanlışlanabilirlik İlkesi olarak karşımıza çıkar. Yanlışlanabilirlik ölçütü eleştirel zeminde işler ve böylelikle bilimsel çerçeveyi oluşturur. Popper tüm yaşamı süresince felsefi çizgisini Viyana Çevresi'ne karşı durarak oluşturduğunu, amacının ise felsefi doğrultuda çözüm aramak olduğunu dile getirmiştir.

KAYNAKÇA

- Cevizci, A. (2008). *Felsefe*, 2.baskı. Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Demir, Ö. (2016). *Bilim Felsefesi*. 8.Baskı. Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Dündar, Aysun. (2007). *Karl Popper'ın Bilim Anlayışı*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Güzel, C. (1996). *Sağduyu Filozofu:Popper*, 1.Baskı. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- Kocamusaoğlu, Buğra. (2005). *Karl Popper'da Bilgi Sorunu*. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kütük, S. (2005). *Bilim Felsefesi Üzerine*,1.baskı. Açılım Kitap Pınar Yayınları, İstanbul
- Popper, K. (2017). *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*. 7.Baskı.(Çev.)İlknur Aka, İbrahim Turan, YKY yayınları, İstanbul
- Popper, K. (2006). *Bitmeyen Arayış: Bir Entelektüelin Yaşam Öyküsü*, Plato Yayıncılık, İstanbul
- Popper, K. (2001). *Daha İyi Bir Dünya Arayışı*,1.Baskı.(Çev.)İlknur Aka, YKY Yayınları, İstanbul
- Popper, K. (2011). *Hayat Problem Çözmektir(Bilgi,Tarih ve Politika Üzerine)*,4.Baskı. (Çev.) Ali Nalbant, Yky Yayınları, İstanbul
- Popper, K. (1995). *Tarihselciliğin Sefaleti*2.Baskı. İnsan Yayınları,İstanbul